

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМЕНІ С. З. ГЖИЦЬКОГО

Кафедра епізоотології

Методичні вказівки по темі:
*«Контроль та нагляд за процедурою вилучення неякісної та
небезпечної продукції на ринку»*

УДК 338.439.4

Методичні вказівки для проведення лабораторного заняття з навчальної дисципліни «Ветеринарно-санітарний нагляд і контроль» для здобувачів другого рівня вищої освіти «Магістр», спеціальності 211. "Ветеринарна медицина" – Львів, 2022. – 23 с.

Підготували до видання доктор ветеринарних наук, професор **Кісера Я. В.**;
кандидат ветеринарних наук, доцент **Божик Л. Я.**; аспірант **Мартинів Ю. В.**

Матеріал викладено згідно програми навчальної дисципліни. Тема розкрита з використанням Закону України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції». Представлені ветеринарно-санітарні правила по організації ветеринарно-санітарного контролю на ринках та по знезараженню й утилізації трупів та гною, виробничих і біологічних відходів.

Рецензенти:

– декан факультету ветеринарної гігієни, екології та права ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького, доктор ветеринарних наук, професор Пеленьо Р.А.

– декан факультету ветеринарної медицини ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького, кандидат ветеринарних наук, доцент Стронський Ю.С.

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри епізоотології (протокол № 6, від 25 січня 2022 р.).

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою факультету ветеринарної медицини ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького (протокол № 6, від 17 лютого 2022 р.).

Навчально – методичне видання.

© Львівський національний університет
ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького, 2022

Методичні вказівки

Навчальна дисципліна: Ветеринарно-санітарний нагляд і контроль.

Тема заняття: Контроль та нагляд за процедурою вилучення неякісної та небезпечної продукції на ринку.

Вид заняття: Лабораторне заняття.

Мета заняття: ознайомитись з розділами Закону України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції»; ветеринарно-санітарними правилами по організації ветеринарно-санітарного контролю на ринках та по знезараженню й утилізації трупів та гною, виробничих і біологічних відходів.

Знати: правові та організаційні засади вилучення з обігу, переробки, утилізації, знищення або подальшого використання неякісної та небезпечної продукції.

Вміти: Складати план дій спеціаліста ветеринарної медицини лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи на ринках при виявленні неякісної та небезпечної продукції.

Організувати заходи по знезараженню й утилізації неякісної та небезпечної продукції.

Проводити оцінку економічної доцільності витрат по знезараженню й утилізації неякісної продукції з метою недопущення негативного впливу такої продукції на життя, здоров'я людини, майно і довкілля.

ЗАКОН УКРАЇНИ

«Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції»

Закон України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» встановлює правові та організаційні засади вилучення з обігу, переробки, утилізації, знищення або подальшого використання неякісної та небезпечної продукції з метою недопущення негативного впливу такої продукції на життя, здоров'я людини, майно і довкілля.

Прийнятий Верховною Радою України в 2000 році. Складається з 7 розділів які включають 24 статті.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.

Стаття 1. Неякісна та небезпечна продукція.

У цьому Законі до *неякісної та небезпечної продукції відноситься:*

продукція, яка не відповідає вимогам чинних в Україні нормативно-правових актів і нормативних документів стосовно відповідних видів продукції щодо її споживчих властивостей;

продукція, яка не відповідає обов'язковим вимогам чинних в Україні нормативно-правових актів і нормативних документів щодо її безпеки для життя і здоров'я людини, майна і довкілля;

продукція, якій з метою збуту споживачам виробником (продавцем) навмисне надано зовнішнього вигляду та (або) окремих властивостей певного виду продукції, але яка не може бути ідентифікована як продукція, за яку вона видається;

продукція, під час маркування якої порушено встановлені законодавством вимоги щодо мови маркування та (або) до змісту і повноти інформації, яка має при цьому повідомлятися;

продукція, строк придатності якої до споживання або використання закінчився;

продукція, на яку немає передбачених законодавством відповідних документів, що підтверджують якість та безпеку продукції.

Стаття 2. Терміни та їх визначення.

власник продукції – фізична або юридична особа - суб'єкт підприємницької діяльності усіх форм власності, що виробляє чи реалізує відповідну продукцію;

продукція – будь-яка продукція (товари) вітчизняного виробництва або імпортована на митну територію України, призначена для споживання та (або)

виробництва іншої продукції, у тому числі напівфабрикати і сировина, а також матеріали, які використовуються у процесі її виробництва, зберігання, транспортування, реалізації, пакування та маркування;

вилучення продукції з обігу – фактичне припинення обігу (реалізації) продукції, здійснене у встановленому порядку, за рішенням власника продукції або спеціально уповноважених органів виконавчої влади в межах їх повноважень;

обіг продукції – рух продукції шляхом переходу права власності на неї починаючи з моменту введення її в обіг і закінчуючи споживанням, використанням або вилученням з обігу;

введення продукції в обіг – виготовлення або ввезення на митну територію України продукції з наступною її реалізацією на території України;

використання вилученої з обігу продукції – дії, в результаті яких забезпечується недопущення негативного впливу вилученої з обігу продукції на життя, здоров'я людини, майно і довкілля;

утилізація вилученої з обігу продукції – використання продукції як вторинних матеріальних чи енергетичних ресурсів;

знищення вилученої з обігу продукції – механічна, фізико-хімічна, біологічна або інша обробка та розміщення (захоронення) продукції або її залишкових компонентів у спеціально визначених місцях;

переробка вилученої з обігу продукції – будь-які технологічні операції, пов'язані із зміною фізичних, хімічних чи біологічних властивостей вилученої з обігу продукції з метою підготовки її до утилізації або подальшого використання цієї продукції за умови приведення її у відповідність з вимогами нормативно-правових актів і нормативних документів;

поводження з вилученою з обігу продукцією – дії, спрямовані на переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу продукції.

Стаття 3. Сфера дії Закону.

Закон регулює відносини, що виникають у процесі вилучення з обігу, переробки, утилізації, знищення або подальшого використання неякісної та небезпечної продукції і поширюється на власників неякісної та небезпечної продукції, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також підприємства, що здійснюють переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції.

Дія цього Закону *не поширюється* на власників продукції, діяльність яких пов'язана:

з виготовленням та участю в обігу військової, мисливської, спортивної вогнепальної зброї та боєприпасів до неї;

холодної та пневматичної зброї;

вибухових речовин;
спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони і засобів для виконання спеціальних операцій і оперативно-розшукових заходів;
особливо небезпечних хімічних речовин;
ядерного матеріалу, спеціального розщепленого матеріалу, іншої продукції в сфері використання ядерної енергії;
лікарських і наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, а також тих власників продукції, що здійснюють міжнародні передачі товарів, які підлягають державному експортному контролю.

Стаття 4. Законодавство про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції.

Законодавство про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції складається з законів України "Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини", "Про відходи", "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", "Про захист прав споживачів", цього Закону та інших нормативно-правових актів

Розділ II. ПОРЯДОК ВИЛУЧЕННЯ З ОБІГУ НЕЯКІСНОЇ ТА НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ.

Стаття 5. Вилучення неякісної та небезпечної продукції з обігу.

Неякісна та небезпечна продукція підлягає обов'язковому вилученню з обігу. Вилучення неякісної та небезпечної продукції з обігу здійснюється власником цієї продукції за його рішенням або за рішенням спеціально уповноважених органів виконавчої влади відповідно до їх повноважень.

Стаття 6. Вилучення неякісної та небезпечної продукції з обігу за рішенням її власника.

Власник продукції зобов'язаний вилучити з обігу неякісну та небезпечну продукцію, привести її, при можливості, у відповідність з вимогами відповідних нормативно-правових актів і нормативних документів або забезпечити переробку, утилізацію чи знищення такої продукції у порядку, передбаченому цим Законом.

Стаття 7. Вилучення неякісної та небезпечної продукції з обігу і подальше поводження з нею за рішенням спеціально уповноважених органів виконавчої влади.

Спеціально уповноважені органи виконавчої влади, які здійснюють державний контроль і нагляд за якістю та безпечністю продукції (далі – спеціально уповноважені органи виконавчої влади), на підставі результатів відповідних перевірок видають у межах своїх повноважень обов'язкові для виконання власником продукції рішення про вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальше поводження з нею.

Стаття 8. Порядок вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і повернення її в обіг.

Вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції здійснюється власником цієї продукції шляхом недопущення можливості її реалізації, споживання чи використання за призначенням, а також шляхом повернення її суб'єктами підприємницької діяльності, в яких ця продукція знаходиться на підставі договорів доручення, схову, перевезення та інших цивільно-правових договорів, що не передбачають передачі прав власності на продукцію.

Вилучена з обігу неякісна та небезпечна продукція повинна зберігатися власником у належно обладнаних і опломбованих (опечатаних) приміщеннях.

При приведенні вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції у відповідність з вимогами нормативно-правових актів і нормативних документів, які встановлюють вимоги до відповідних видів продукції, зазначена продукція повертається в обіг за рішенням спеціально уповноважених органів виконавчої влади.

Розділ III. ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ВИЛУЧЕННЯ З ОБІГУ НЕЯКІСНОЇ ТА НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ І ПОДАЛЬШОГО ПОВОДЖЕННЯ З НЕЮ.

Стаття 9. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею.

До повноважень Кабінету Міністрів України у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею *належить*:

реалізація державної політики у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею;

спрямування та координація роботи міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею;

встановлення загальних вимог щодо порядку, умов та правил переробки, утилізації, знищення або подальшого використання вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції.

Кабінет Міністрів України може здійснювати інші повноваження у сфері

вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею відповідно до законів України.

Стаття 10. Повноваження Автономної Республіки Крим у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею.

До повноважень Автономної Республіки Крим у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею *належить*:

участь у формуванні державної політики у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею;

здійснення заходів щодо вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею відповідно до законодавства України;

контроль за додержанням законодавства фізичними та юридичними особами, які здійснюють діяльність щодо вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею на території Автономної Республіки Крим.

Законами України до повноважень Автономної Республіки Крим можуть бути віднесені також інші повноваження у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею.

Стаття 11. Повноваження місцевих державних адміністрацій у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею.

До повноважень місцевих державних адміністрацій у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею *належить*:

взаємодія з органами місцевого самоврядування у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею;

організація та сприяння створенню підприємств усіх форм власності, що здійснюють переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції.

Під час підготовки проектів місцевих бюджетів місцеві державні адміністрації вносять пропозиції щодо залучення коштів, необхідних для здійснення заходів щодо вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею.

Стаття 12. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею.

До повноважень органів місцевого самоврядування у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею

належить вирішення питань щодо розміщення на своїй території підприємств, які здійснюють переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції, в тому числі прийняття рішень про відведення земельних ділянок для розміщення цих підприємств, а також здійснення інших повноважень відповідно до законів України.

Стаття 13. Спеціально уповноважені органи виконавчої влади у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею.

Спеціально уповноваженими органами виконавчої влади, що приймають рішення про вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальше поводження з нею, є центральні органи виконавчої влади, до відання яких належать питання забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, захисту прав споживачів, охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки, стандартизації, метрології та сертифікації, їх територіальні органи в Автономній Республіці Крим, областях, районах, містах Києві і Севастополі та інші органи виконавчої влади відповідно до їх повноважень.

Стаття 14. Повноваження центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею.

До повноважень центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею належить:

здійснення державної санітарно-гігієнічної експертизи проектно-кошторисної документації підприємств, що здійснюють переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції;

участь у проведенні атестації виробництва підприємств, що здійснюють переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції;

встановлення санітарно-гігієнічних вимог до продукції, що виготовляється в результаті утилізації;

розроблення, погодження та затвердження нормативних документів, що встановлюють порядок та умови використання, утилізації, знищення неякісної та небезпечної продукції;

виконання інших повноважень, передбачених законами України.

Стаття 15. Повноваження центрального органу виконавчої влади з питань стандартизації, метрології та сертифікації і його територіальних органів у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею.

До повноважень центрального органу виконавчої влади з питань стандартизації, метрології та сертифікації і його територіальних органів у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею належить:

встановлення порядку атестації виробництва підприємств, що здійснюють переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції;

організація та проведення атестації виробництва підприємств, що здійснюють переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції;

затвердження та ведення державної реєстрації нормативних документів, що встановлюють порядок та умови використання, утилізації і знищення неякісної та небезпечної продукції, атестації підприємств, що здійснюють переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу такої продукції;

виконання інших повноважень, передбачених законами України.

Стаття 16. Повноваження центрального органу виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки і його органів на місцях у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею.

До повноважень центрального органу виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки і його органів на місцях у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею належить:

погодження місць розміщення підприємств, що здійснюють переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції;

проведення державної екологічної експертизи проектно-кошторисної документації підприємств, що здійснюють переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції;

розроблення, погодження та затвердження нормативних документів, що встановлюють порядок та умови використання, утилізації, знищення конкретних видів неякісної та небезпечної продукції;

участь у проведенні атестації виробництва підприємств, що здійснюють переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції;

виконання інших повноважень, передбачених законами України.

Стаття 17. Повноваження інших спеціально уповноважених органів виконавчої влади у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею.

Повноваження інших спеціально уповноважених органів виконавчої влади у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею визначаються законами України.

Розділ IV. ПЕРЕРОБКА, УТИЛІЗАЦІЯ, ЗНИЩЕННЯ АБО ВИКОРИСТАННЯ ВИЛУЧЕНОЇ З ОБІГУ НЕЯКІСНОЇ ТА НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ.

Стаття 18. Порядок, умови та правила переробки, утилізації, знищення або подальшого використання вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції.

Загальні вимоги щодо порядку, умов та правил переробки, утилізації, знищення або подальшого використання вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Порядок, умови та правила переробки, утилізації, знищення або подальшого використання конкретних видів вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції розробляються та затверджуються спеціально уповноваженими центральними органами виконавчої влади в межах їх повноважень.

Переробка, утилізація або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції здійснюється підприємствами, виробництво яких пройшло атестацію на виконання цих робіт відповідно до вимог цього Закону.

Стаття 19. Вимоги до підприємств, що здійснюють переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції.

Підприємства, що здійснюють переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції, *зобов'язані:*

забезпечувати належні безпечні для здоров'я людини та довкілля умови переробки, утилізації або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції;

забезпечувати переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції з додержанням вимог відповідних нормативно-правових актів і нормативних документів;

вести облік надходження, а також переробки, утилізації або знищення вилученої з обігу продукції;

забезпечувати професійну підготовку, постійне підвищення кваліфікації та проведення атестації фахівців;

своєчасно інформувати органи виконавчої влади, органи місцевого

самоврядування, а також населення через засоби масової інформації про аварії та екстремальні ситуації на підприємстві;

своєчасно та кваліфіковано проводити ліквідацію аварій та екстремальних ситуацій на підприємстві;

виконувати вимоги відповідних нормативних документів щодо переробки, утилізації або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції;

не допускати несанкціонованого використання вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції і зберігання такої продукції в непередбачених місцях.

Підприємства, що здійснюють переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції, підлягають в установленому порядку атестації виробництва на відповідність обов'язковим вимогам, що встановлені нормативно-правовими актами та нормативними документами щодо поводження з окремими видами речовин, матеріалів та предметів, охорони навколишнього природного середовища, а також на відповідність санітарним і пожежним нормам, правилам та нормативам екологічної безпеки.

Стаття 20. Оплата робіт, пов'язаних з переробкою, утилізацією, знищенням або подальшим використанням вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції.

Оплата робіт, пов'язаних з переробкою, утилізацією, знищенням або подальшим використанням вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції, здійснюється власниками цієї продукції.

Стаття 21. Переробка, утилізація, знищення або подальше використання вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції, власник якої невідомий.

У разі виявлення неякісної та небезпечної продукції, яка не має власника або власник якої невідомий, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування після одержання відповідного висновку спеціально уповноважених органів виконавчої влади забезпечують за рахунок коштів місцевих бюджетів переробку, утилізацію, знищення або подальше використання цієї продукції згідно з вимогами, встановленими цим Законом.

Відповідні місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування вживають заходів до встановлення власника неякісної та небезпечної продукції, який зобов'язаний відшкодувати всі витрати, пов'язані з переробкою, утилізацією, знищенням або подальшим використанням цієї продукції.

**Розділ V. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА
ПРО ПОВОДЖЕННЯ З НЕЯКІСНОЮ ТА НЕБЕЗПЕЧНОЮ
ПРОДУКЦІЄЮ. ВИРІШЕННЯ СПОРІВ З ПИТАНЬ ВИЛУЧЕННЯ З
ОБІГУ НЕЯКІСНОЇ ТА НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ І
ПОДАЛЬШОГО ПОВОДЖЕННЯ З НЕЮ**

Стаття 22. Відповідальність за порушення законодавства про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції.

Особи, винні в порушенні законодавства про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції, несуть згідно з законом дисциплінарну, адміністративну, цивільну чи кримінальну відповідальність за:

невилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції її власником;

невиконання рішень спеціально уповноважених органів виконавчої влади щодо вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поведження з нею;

порушення порядку подальшого використання вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції;

здійснення переробки, утилізації або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції підприємствами, виробництво яких не атестоване;

невиконання вимог нормативно-правових актів і нормативних документів щодо поведження з окремими видами неякісної та небезпечної продукції.

Законами України може бути встановлена відповідальність і за інші порушення законодавства про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції.

Посадові та службові особи спеціально уповноважених органів виконавчої влади у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поведження з нею несуть відповідальність згідно з законами України.

Стаття 23. Virішення спорів у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поведження з нею.

Спори у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поведження з нею розглядаються судом.

**Розділ VI. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ВИЛУЧЕННЯ
З ОБІГУ НЕЯКІСНОЇ ТА НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ І ПОДАЛЬШОГО
ПОВОДЖЕННЯ З НЕЮ.**

Стаття 24. Участь України у міжнародному співробітництві у сфері

вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею.

Україна бере участь у міжнародному співробітництві у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею відповідно до норм міжнародного права.

Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Законом, то застосовуються правила міжнародного договору.

Розділ VII. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ.

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. Нормативно-правові акти, прийняті до набрання чинності цим Законом, застосовуються у частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Кабінету Міністрів України протягом шести місяців з дня набрання чинності цим Законом:

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;
відповідно до компетенції забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

Організація ветеринарно-санітарного контролю на ринках.

Лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи в своїй діяльності керуються Законами України «Про ветеринарну медицину», «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини», ветеринарно-санітарними правилами для ринків та положенням про державну лабораторію ветеринарно-санітарної експертизи на ринку, затверджені наказом головного державного інспектора ветеринарної медицини.

Лабораторії функціонують на ринках (зоологічних ринках), ринкових комплексах усіх типів, торгівельних майданчиках незалежно від форм власності, де організовано продаж тварин, продукції тваринного і рослинного походження, кормів тваринного і рослинного походження, кормових добавок та ін. і де є обов'язковим проведення ветеринарно-санітарної експертизи.

Лабораторія є структурним підрозділом районної (міської) державної лабораторії ветеринарної медицини або відповідної державної установи ветеринарної медицини. У штат лабораторії входять лікарі ветеринарної медицини, фельдшери (лаборанти) ветеринарної медицини, ветеринарні санітари. Чисельність фахівців встановлюється залежно від кількості проведених експертиз продукції за робочий день, а також виходячи з обсягу робіт щодо здійснення контролю за об'єктами, розташованими на території ринку.

На посаду завідувача лабораторії і лікаря лабораторії призначаються фахівці, які мають стаж практичної роботи не менше 3 років і пройшли відповідну підготовку та атестацію. Адміністрація (власник) ринку відповідно до законодавства України та правил торгівлі на ринках зобов'язана надавати у користування лабораторії службові приміщення, необхідне обладнання, засоби зв'язку та створити нормальні умови для виконання їх службових обов'язків.

Основними завданнями лабораторії є:

1. Організація і проведення заходів щодо попередження поширення антропозоонозних, зоонозних та інших заразних хвороб при торгівлі тваринами.
2. Визначення якості та безпеки продукції тваринного і рослинного походження, що призначається для харчування людей, а також кормів і кормових добавок для годівлі тварин.
3. Організація заходів щодо попередження розповсюдження заразних хвороб тварин через продукцію, що підлягає експертизі.

Обов'язками спеціалістів лабораторії є:

- контроль за дотриманням ветеринарно-санітарних вимог при торгівлі на ринку;
- контроль за наявністю і правильністю оформлення супровідних документів;
- здійснення контролю за надходженням, зберіганням і реалізацією продукції;
- проведення огляду і ветеринарно-санітарної експертизи м'яса, інших продуктів забою усіх видів сільськогосподарських і промислових тварин, тушок домашньої птиці та пернатої дичини, риби, рибопродуктів, молока, молочних продуктів, меду, яєць, м'ясних виробів, тваринних та рослинних жирів, консервів, грибів, ягід, овочів, фруктів, солінь, борошна, зернових, круп'яних та іншої дозволеної до реалізації продукції тваринного і рослинного походження;
- організація і проведення обов'язкової трихінелоскопії туш свійських та диких свиней, борсуків, ведмедів, нутрій, коней;
- клеймування туш відповідно до інструкції по клеймуванню м'яса;
- направлення на промислову переробку, знезараження або утилізацію продукції тваринного і рослинного походження, яка згідно з правилами ветеринарно-санітарної експертизи визнана непридатною для споживання.

Спеціалісти лабораторії мають право:

- відвідувати безперешкодно об'єкти торгівлі, розташовані на території ринку, холодильники, склади тощо;
- призупиняти (затримувати) реалізацію тварин, продукції тваринного та рослинного походження у разі порушення вимог, установлених правилами ветеринарно-санітарної експертизи;
- здійснювати, у межах своєї компетенції, постійну взаємодію з органами санітарно-епідеміологічного нагляду та іншими органами щодо захисту населення від хвороб, спільних для тварин і людей, та охорони довкілля;
- завідувач лабораторії за порушення ветеринарно-санітарних вимог має право накладати адміністративні стягнення у встановленому законодавством порядку.

Адміністрація (власник) ринку забезпечує:

- відповідні умови для торгівлі тваринами, м'ясом, іншою продукцією тваринного і рослинного походження;

— виділення на території ринку ізольованого приміщення з встановленням автоклава для знезараження відповідної продукції, забракованої лабораторією;

— підтримання в робочому стані холодильних камер для тимчасового перетримування м'яса й інших продуктів, проведення утилізації, санітарних днів, профілактичних та вимушених заходів, передбачених ветеринарно-санітарними правилами, інструкціями та іншими нормативно-правовими актами.

Ветсанекспертиза м'яса та м'ясопродуктів

Ветеринарно-санітарній експертизі підлягають туші і субпродукти всіх видів сільськогосподарських тварин. Обов'язково перевіряються ветеринарні довідки та свідоцтва. Після цього проводиться експертиза туші методами, які застосовуються в ветсанекспертизі (органолептичні, фізико-хімічні, біохімічні, бактеріологічні тощо). Свинячі туші обов'язково перевіряються на трихінельоз. На експертизу представляється повна туша з головою та лівером, якщо неповна туша, то найменша частина — 1/4 туші, але з головою та лівером. Після проведення повного дослідження на продукцію накладається клеймо і з цього часу ветлікар несе повну відповідальність за якість проведеної експертизи. Не дозволяється на ринку торгувати неклеймованим м'ясом, м'ясним фаршем, студнями, кров'яними та ліверними ковбасами домашнього виробництва. Умовно придатне м'ясо видається власнику після термічної обробки. М'ясо та м'ясопродукти, непридатні для вживання, утилізуються, а власнику видається акт відповідної форми.

Ветеринарно-санітарна експертиза молока і молочних продуктів.

До продажу допускаються молочні продукти із благополучних по заразних хворобах господарств та населених пунктів. Для цього власники отримують спеціальне посвідчення, видане головним державним інспектором ветеринарної медицини району. Під час експертизи виявляють вади молока, фальсифікації. Непридатні до вживання продукти денатуруються і власнику не повертаються.

Правила ветеринарно-санітарної експертизи **яєць** свійської птиці встановлюють ветеринарно-санітарні вимоги при виробництві, заготівлі, прийманні, зберіганні, транспортуванні і реалізації яєць свійської птиці. На ринку дозволяється реалізація курячих, індичих, перепелиних і цесариних яєць, які отримані від птиці, благополучної щодо інфекційних захворювань, що підтверджено ветеринарним свідоцтвом або довідкою, та визнані ветеринарно-санітарною експертизою придатними для харчових потреб.

При реалізації яєць промислового виробництва кожна партія супроводжується ветеринарним свідоцтвом. Спеціалісти лабораторії вивчають супровідні документи, термін реалізації продукції, оглядають партію, проводять органолептичну оцінку та лабораторні дослідження. З кожної партії яєць від птиці, яка утримується в присадибних господарствах, відбирають для органолептичних досліджень, у тому числі овоскопії, не менше 10 шт. До продажу допускаються яйця, що пройшли ветеринарно-санітарну експертизу у відповідності до вимог, правил ветеринарно-санітарної експертизи яєць. Непридатні до вжитку утилізуються. Забороняється продаж на ринку качиних і гусячих яєць. Вони можуть використовуватись у хлібопекарському виробництві.

Ветсанекспертиза **інших продуктів**. На ринку дозволяють торгувати рибою: живою, мороженою, солоною, копченою, в'яленою. Все досліджується в основному органолептично, з обов'язковим радіологічним контролем. Мед перевіряють органолептично на якість, і обов'язковим є виявлення фальсифікацій продукції.

У лабораторії ведуть журнали обліку:

1. Журнал обліку експертизи м'яса.
  2. Журнал обліку лабораторних досліджень.
  3. Журнал проведення трихінеоскопії свинячих туш.
- Всі послуги по експертизі м'яса платні, окрім трихінеоскопії.

Знезараження й утилізація трупів та гною, виробничих і біологічних відходів.

В умовах великих тваринницьких ферм, населених пунктів тварини гинуть з різних причин. Крім того, у сільськогосподарських підприємствах накопичуються тваринницькі відходи (зчистки, абортвані плоди, а при подвірному забої або вимушеному дорізанні – продукти забою, що не використовуються в їжу людям). Усі чинники можуть бути джерелом розповсюдження збудників інфекційних захворювань.

Доведено, що у трупах і відходах збудники багатьох захворювань можуть зберігатись тривалий час: наприклад, збудник туберкульозу – 17 міс. пастерельозу – до 4 міс, бешихи свиней – 9 міс. тощо. Трупи тварин, які не піддавались знезаражуванню, та їх відходи можуть також бути з'їдені собаками, котами, дикими м'ясоїдними, птицею. Такі тварини можуть або захворіти самі, або бути джерелом збудника інфекції і механічними переносниками його. Так, собаки або дикі м'ясоїдні тварини, які з'їли м'ясо тварини, що загинула від сибірки, навіть якщо самі і не хворіють, то з калом виділяють спори сибірки протягом 3-х тижнів. Разом з тим, надійно знезаражені трупи і відходи тваринництва можуть бути висококалорійним концентрованим білковим кормом для тварин або добривом для рослин.

Знешкодження трупів тварин, боєнських конфіскатів, відходів, які отримують при переробці сирих тваринних продуктів, проводиться кількома методами: шляхом утилізації на утильзавах або на призначеному для цього устаткуванні, знезараження у біотермічних ямах, закопування на скотомогильниках, спалювання.

Перевезення трупів тварин, боєнських конфіскатів, відходів і сміття, які отримують у результаті переробки сирих продуктів тваринництва, проводиться спеціально виділеним і обладнаним транспортом з непроникним для рідини дном, бортами, оббитими залізом, з дотриманням ветеринарно-санітарних правил згідно з вказівками ветеринарно-санітарного нагляду.

До того часу, поки труп буде прибрано, власник тварини зобов'язаний забезпечити виконання заходів щодо недопущення до нього тварин, птахів, а влітку – і комах. Місце, де знаходиться труп або його частина, а також реманент, спецодяг і транспортні засоби, що використовуються під час прибирання і перевезення трупів тварин, боєнських конфіскатів, відходів і сміття, негайно знезаражують згідно з вказівками ветеринарно-санітарного нагляду.

Особи, зайняті перевезенням і прибиранням трупів тварин, повинні виконувати вказівки лікаря або фельдшера ветеринарної медицини щодо особистої безпеки.

Утилізація трупів на утильзаводах.

Найбільш ефективним і перспективним методом утилізації трупів вважається переробка на утильзаводах, оскільки при цьому, крім повного знезараження трупів, отримують різноманітні продукти: м'ясне і кісткове борошно, технічні жири, клей тощо.

Утильзаводи – це добре механізовані підприємства, завданням яких є прибирання трупів і будь-яких відходів у радіусі 50–70 км та їх утилізація. Відходи збирають спеціальним автотранспортом. Один завод обслуговує зону, де утримується до 200 тис. тварин. Його розміщують не ближче 1 км від населеного пункту і 1–2 км від головних автомобільних і залізничних магістралей; до заводу мають бути прокладені зручні під'їзні шляхи. Уся територія заводу повинна бути обнесена суцільною огорожею заввишки не менше 2 м, по периметру якої висаджують зелені насадження із шириною смуги 3 м. Уся вільна площа асфальтується. У межах огороженої території забороняється будувати житлові будинки, приміщення для тварин, склади для харчових продуктів, фуражу тощо.

Вимоги до утильзабудів:

Продукція не повинна бути фактором розповсюдження інфекції.

Продукція, що випускається, повинна бути стерильною.

Створення безпечних умов для працюючих (захист від зараження).

Переробка повинна забезпечувати повне використання сировини.

Територію заводу розділяють на дві абсолютно ізольовані одна від одної зони. Перша зона, неблагополучна в санітарному відношенні, призначена для ввезення трупів і конфіскацій, їх обробки до завантаження у вакуум-горизонтальні котли; друга зона – благополучна, у якій розміщують технологічне обладнання для переробки сировини і зберігання одержаної на заводі продукції.

Працює завод як підприємство закритого типу.

Продукцію, яку отримують після переробки трупів тварин, зберігають в окремих приміщеннях, причому, продукцію, одержану після проварювання (сало, клей тощо), зберігають в ізольованому приміщенні окремо від продукції, яка не проварювалась (роги, копита, волосся тощо).

Утилізація трупів на утильустановках.

Утильзаводи рентабельні при безперервній роботі. У невеликих містах і сільській місцевості обладнують утильустановки, які мають такі відділення: підготовче (розтин і розчленування трупів), салотопне, комори з готовою продукцією.

Стічні води дезінфікують хлорним вапном у відстійниках, а потім спускають у загальну каналізацію. Тверді рештки спалюють або вивозять і закопують на території скотомогильника. Утильустановки розміщують на відстані не менше 700 м від населених пунктів, річок, озер, парків, різних установ, скотоперегінних трактів із підвітряного боку.

Спалювання трупів. Спалювання трупів проводять у зонах, які не обслуговуються заводами з виробництва м'ясо-кісткового борошна. Обов'язковому спалюванню підлягають трупи тварин, загиблих від особливо небезпечних інфекцій.

Спалювання забезпечує повне знешкодження збудника, але є надто дорогим способом знезаражування трупів.

Біотермічні ями (ями Бекарі, пирятинські, чеські).

Чеський інженер Бекарі запропонував для знешкодження міського сміття використовувати біотермічні ями. Пізніше такі ями стали використовувати для знешкодження трупів. Тепер ями Бекарі використовують за відсутності заводу з виробництва м'ясо-кісткового борошна. У біотермічних ямах знешкоджують усі трупи тварин, крім тих, які підлягають спалюванню.

Через 20 днів після завантаження ями трупами температура в ній піднімається до 65-70⁰С. Процес розпаду трупів закінчується через 35-40 днів з утворенням одноманітного компосту, що не має запаху і придатний для використання як добриво. Ями будують із термостійкого матеріалу. Біля ями будують бетонний майданчик для розтину трупів. Бажано облаштувати накриття для ям.

Ділянку для біотермічних ям обладнують на підвищених місцях із низько розміщеними ґрунтовими водами (12–13 м). Для біотермічної ями відводиться територія площею 594 м². Уся територія огорожується щільним, недосяжним для тварин парканом заввишки не менше 2 м. Із внутрішнього боку паркана уздовж копають рів глибиною 0,8–1,4 і шириною не менше 1 м; за в'їзними воротами через рів будують міст.

Яму розміщують від жилих приміщень, будівель і річок на відстані не менше 300–1000 м. Копають її в центрі відведеної ділянки. Глибина колодязя – 10 м, діаметр – 3 м. Стіни ями викладають цеглою. Верхній край стіни повинен підніматись над поверхнею землі на 40–50 см і мати відмостки із цегли чи

каміння. Перекриття ями роблять із двох настилів завтовшки 6 см. У середній частині перекриття лишають отвір, який закривається двома кришками. Ширина верхньої кришки –150 см, нижньої – 140 см.

У зимовий час простір між настилами і кришками (10 см) заповнюють соломною. Над ямою облаштовують навіс розміром 5 х 6 м. Через настили і навіс пропускають витяжний канал розміром 25 х 25 см. Біля навісу будують приміщення для розтину трупів. Ями заповнюють трупами до рівня нижче поверхні землі на 1,5 м. Після цього яму залишають закритою на 4–5 міс. За цей час відбувається повний розпад трупів.

Біотермічні ями мають значні переваги перед скотомогильниками.

Скотомогильники.

Закопування трупів на скотомогильниках є примітивним і нерациональним способом знешкодження трупів.

Цей спосіб знезаражування при необережному поводженні становить небезпеку щодо розповсюдження стійких форм мікроорганізмів.

Закопаний у землю труп спочатку розкладається в анаеробних умовах, під впливом анаеробної мікрофлори. У подальшому за доступу повітря із ґрунту, починається тління трупа і його висихання.

Швидкість цих процесів залежить від вологості, повітропроникності та інших властивостей ґрунту.

Контрольні питання.

1. Яка продукція відноситься до неякісної та небезпечної?
2. На кого не поширюється дія закону «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції»?
3. З яких законів України складається законодавство про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції?
4. Порядок вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції.
5. Повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальшого поводження з нею.
6. Відповідальність за порушення законодавства про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції.
7. На яких ринках функціонують лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи?
8. Обов'язки спеціалістів лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи.
9. Як адміністрація (власник) ринку забезпечує роботу лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи?
10. Методи знешкодження трупів тварин, боєнських конфіскацій, відходів, які отримують при переробці сирих тваринних продуктів.

